

Croats de Jaume II. Emissions. Tipus. La seva ordenació

LLUIS DOMINGO FIGUEROLA

PLANTEJAMENT DE LA QÜESTIÓ

Creiem que el *nombre de TIPUS de CROATS* existents en els regnats d'ALFONS el LIBERAL, JAUME II i d'ALFONS el BENIGNE, és una conseqüència d'una xifra idèntica d'EMISSIONS. Això prové de què per voler individualitzar-les, tan sols ho podien aconseguir mitjançant una empremta dissemblant, ja que en aquestes monedes no hi ha cap element que de manera expressa faci aquesta funció diferenciadora. Així mateix pensem, que la gènesi d'aquest fet es troba i és una seqüela de l'organització monetària interna de les seques catalanes i aragoneses.

A aquesta conclusió s'hi arriba establint una comparança dels sistemes per els que es regeixen les seques del regne d'ARAGÓ —i majorment de la de BARCELONA—, amb els de les cases de moneda de CASTELLA i LLEÓ.

ORGANITZACIÓ MONETÀRIA A CASTELLA I LLEÓ

És molt escassa la documentació que es coneix del funcionament de les seques castellanques durant els primers monarques de la dinastia TRASTAMARA. Per això no ens té de produir estranyesa l'amplitud i meticulositat què els Reis Catòlics fan esment en llurs Pragmàtiques, de les atribucions i deures dels oficials i obrers de les cases de moneda. Abans del regnat d'Enric IV, gairebé totes les notícies monetàries es troben en les peticions que els procuradors fan en els quaderns de Corts i que la majoria de vegades es van repetint en les següents convocatòries, ja que poques vegades s'acompleixen.

En l'actualitat, solament coneixem documentació —inèdita en el moment de fer aquest comentari— del regnat d'Enric IV, per la que ens assabentem que el monarca feia el nomenament d'un tresorer, que era el seu representant dins la seca i així mateix l'únic responsable del funcionament de la mateixa. Les ordres que li trametia ordinàriament el monarca, eren referents als tipus i valors de les monedes a batre, així com la llei i talla amb què s'havia de fer. Altres vegades eren disposicions que atenyien al personal de la casa, però

són excepcionals les que esmenten les quantitats a encunyar i si alguna n'hi ha en aquest sentit, solament és un cas aïllat i sense connexió amb altres, ja que mai tenen el sentit general d'una emissió. Així mateix, les que disposen batiments en totes les seques del regne, tampoc parlen de xifres globals, sinó que son disposicions de tipus generals referents a la llei i talla.¹

Usualment, les seques batien el metall que podien adquirir, però la font principal d'on es nodrien procedia de la població, ja que hi portaven a encunyar l'or, la plata i el coure que tenien i d'aquesta manera les seques convertien en numerari els bens dels particulars, els quals feien ús del personal de les seques i pagaven una certa quantitat, de la que una part quedava a la seca per soldada del personal i consum de materials i l'altre part pertanyia al monarca pels drets que tenia damunt de la moneda.

Per tant, no hi havia una observança i control de les quantitats batudes i això es posa de manifest en uns «finiquitos» que són la història del plet sostingut per Enric IV contra els tresorers de les cases de moneda de Burgos, La Coruña, Cuenca, Sevilla i Toledo, per reclamació contra la liquidació de les quantitats que devia percebre dels drets que tenia damunt de la moneda batuda en els set últims anys, ja que ells, els han cobrat però no li han passat comptes definitius. Quan ho fan, el monarca els hi fa una reclamació contra els mateixos, ja que les quantitats no son exactes i el rei ha tingut informacions supletòries per les que aquells tresorers tenen de pagar una quantitat suplementària de 3.600.000 maravedís. Així doncs el monarca solament coneixia les quantitats batudes per les notícies facilitades pels tresorers i aquests ja veiem com les alteraven en benefici propi. D'aquí es dedueix que cap tresorer no podia ésser responsable de qualsevol emissió, ja que les monedes tan sols portaven la marca de seca, ja que en els regnes de Castella i Lleó durant l'època medieval no existeixen les marques, d'assajador. Tan sols es rastreja i es pot pensar que ho sigui, una P o una P que estan estampades en algunes emissions d'or de Pere I de Castella. Així mateix, en els regnats de dit monarca, d'Enric II i de Joan I, també hi han en algunes emissions de plata uns «punts secrets» o petites marques que es poden considerar elements d'identificació, encara que tindrien un ús molt limitat. Les marques d'assajadors com a tals, no s'implanten fins al regnat del Reis Catòlics.

ORGANITZACIÓ MONETÀRIA DELS COMTES-REIS AL REGNE D'ARAGÓ

Es completament dissemblant a la dels regnes de Castella i Lleó. En el regnat de Jaume I existiren grans divergències entre el monarca i el bisbe i prohoms de Barcelona a causa de l'encunyació de moneda. El resultat final, fou que el rei va fer jurament de que mai canviaria les qualitats de la mateixa i que les encunyacions no es farien a caprici, sinó quan les necessitats ho demanessin. Així mateix, estarien autoritzades i sota el control d'una comissió anomenada pels representants de la ciutat. Així, es bateren les encunyacions de billó d'aquell regnat i així es va prosseguir en les emissions de Pere el Gran.

Per tant, quan era precís fer una emissió, s'anomenava un encarregat per dur-la a terme, que era el responsable i fiador de la mateixa. Aquest mestre de moneda exercia el càrrec mentre durava l'emissió i encara que algunes voltes en finalitzar el batiments quedava a la seca com mestre de moneda,

altres vegades cada una d'elles era encomanada a una persona diferent, de manera que tan sols eren els responsables de l'encunyació que baffien. Per tant, era l'únic garantidor de la llei i talla de l'emissió i qualsevol alteració en la qualitat i quantitat del metall es podia titllar a ell directament. Aquests deures i responsabilitats dels mestres de moneda, són els que impliquen una identificació de les emissions i d'aquí la necessitat i aparició de les marques de mestres de moneda, de procuradors, etc., o de qualsevol persona que sigui responsable d'una emissió. Aquestes marques, apareixen en les encunyacions del regne d'Aragó en el regnat de Pere el Cerimoniós a la seca de Mallorca. Així les trobem en les monedes d'argent i també en les d'or. Més tard és generalitzaran en totes les seques del regne i en el regne de València inclús es posaran en les monedes de billó en el regnat d'Alfons el Magnànim.

La responsabilització de la bonesa de les emissions no era paper mullat, sinó que algunes voltes s'exigiren responsabilitats: així a Pere Descatllar mestre de moneda de la seca de Mallorca se li va incoar un procés judicial, perquè en ésser assajats els florins que va batre amb la seva marca —gossos—, es va veure que no tenien la llei i lliga manada i per tant se'l va processar com a fiador de l'emissió.²

Després de la confrontació del funcionament de les cases de moneda en el regne de Castella i Lleó amb el d'Aragó, es pot arribar a la conclusió que la individualització de les emissions és una conseqüència de l'organització interna de les seques, ja que el control que els monarques exerciren damunt de les emissions, principalment en el regne de Mallorca, determina l'aparició de marques de mestre de moneda —similars a les d'assajadors—, mentre que a Castella no s'implanten, degut a la manca de fiscalització i responsabilització de les encunyacions.

INDIVIDUALITZACIÓ DE LES EMISSIONS DE CROATS

L'aparició de les marques durant el regnat de Pere el Cerimoniós és el primer intent per part del monarca d'instaurar la individualització de les emissions. Aquesta primacia potser ve de la complexitat de les encunyacions de dit monarca, ja que no solament bat les monedes corrents en el regne, sinó que implanta les d'or —florins i divisors—, obre noves seques, bat emissions fraudulentess de moneda de Castella, etc. Creiem que en la planificació i organització del conjunt d'encunyacions tingué necessitat de responsabilitzar les mateixes.

Aquest problema de fer un destriament de les emissions que estem estudiant no és llunyà en el temps del regnat anterior, ja que l'empremta de l'última emissió de Jaume II està reproduïda en la primera de Pere el Cerimoniós i entre ambdós regnats sols hi ha el d'Alfons-el Benigne que no és gaire llarg. Si en el regnat de Pere existia aquest problema, igualment deuria tenir lloc en els regnats anteriors, de manera particular en el de Jaume II, on es bateren diverses d'elles. Per tant, també s'havia de plantejar el mateix problema i creiem que d'alguna manera l'intentarien resoldre, ja que no solament existiria un marcat interès per part dels fiscalitzadors de l'emissió per distingir-la de les altres, sinó que també el mestre de moneda estaria tant o més capficat per aconseguir-ho. En el cas dels regnats d'Alfons de Liberal i d'Alfons el Benigne, la qüestió estingué molt simplificada ja que sols hi va

haver un mestre de moneda en cada regnat, però en el de Jaume el Just la documentació parla de 6-7 emissions i els responsables eren els mestres de moneda de cada una d'elles. Foren portades a cap per persones diverses i solament en la 4.ª i la 6.ª es repeteix un nom: Guillem Vicens.

Les emissions de Croats d'abans de Pere el Cerimoniós, no porten cap marca per les que es pugui identificar una d'elles enfront de les altres. Tan sols en els Croats d'Alfons el Liberal hi han alguns petits punts, que no podem qualificar com marques de mestre de moneda, però que probablement es varen usar per destriar els encunys. Per tant, si plantegem novament la individualització de les emissions, creiem que tan sols podien distingir-se entre elles, o bé alterant la llegenda, o bé canviant alguna part de la figura del monarca. En aquest últim cas ho podien aconseguir, fent una modificació a la corona, mudant els ornaments o bé la participació del vestit, etc., o sigui amb petites variacions que sense alterar el conjunt de l'empremta del Croat —que quasi no es modifica— siguin però, bastants i suficients, per distingir una encunyació de les altres. Diferenciació que serà mínima —però capaç— si les innovacions es fan de manera lenta i mesurada.

Creiem, que si contrastem la documentació de les emissions de Jaume II amb l'empremta dels Croats i trobem una concordança entre els documents, l'evolució del TIPUS i la quantitat de moneda batuda, es pot arribar a la conclusió de que a cada emissió li correspon una empremta o llegenda avinent i que sigui suficient per distingir-les.

DOCUMENTACIÓ DE LES EMISSIONS

Els documents que referència a aquestes emissions estan guardats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i tots ells han estat donats a conèixer per mestre Botet,² qui en el comentari de les encunyacions d'aquest monarca no intenta fer una seriació dels tipus de Jaume II. Per la seva part Gil Farrés³ va publicar un assaig d'ordenació d'aquestes emissions, on fa esment de què són en nombre de 6 o 7, segons notícies que treu de l'obra d'en Botet, però no arriba a una conclusió definitiva perquè, mentre Botet tan sols va descriure 4 tipus diferents, les emissions són més nombroses. Amb tot i aquestes dificultats, aconseguim un arrencament força encertat. La documentació coneguda es la següent:

Alfons el Liberal

Solament té una emissió. El rei, en el mes de gener de 1286, es dirigeix a Pere de Sant Climent i li comunica que ha donat ordre de fer una encunyació de Croats a Barcelona. El mestre de moneda en aquell moment és Berenguer de Finestres, que és el que va portar a cap aquesta emissió.

Jaume el Just

1.ª emissió. — El 12 de desembre de 1294 el rei Jaume dóna notícia de què ha rebut autorització dels Consellers per batre una emissió de Croats

i moneda de Tern. El document no fa esment de la quantia de l'emissió ni fa menció del mestre de moneda. No hi ha notícies de què les encunyacions es produïssin immediatament i la següent nova referent a les mateixes és del mes de maig de 1296, en que el monarca mana a Jaume de al «Bromsta» i a Jaume de Finestres, què traslladin a Barcelona la seca de Serón, en la que en aquell moment batien moneda. Com que no existeixen més notícies hem de pensar que foren dites persones les que s'encarregaren de realitzar l'encunyació.

2.ª emissió. — Copiem d'en Botet: «D'una segona o potser tercera, encunyació feta per Don Jaume a Barcelona en els anys 1309 y 1311, ens donen notícia els documents.» Aquesta encunyació fou encarregada a Pere Scarit, que havia intervingut en el batiment de moneda jaquesa a Sariñena. La documentació és molt primmirada en les instruccions a moneders, alcaldes, etc. y nomena «alleyador» a Guillem Vicens (que posteriorment intervindrà en altres emissions). També hi han altres notícies de què després d'abril de 1311 el mestre de moneda de la seca era Joan Peixonat, que també estigué encarregat de l'encunyació feta a Sarinyena. No és ben clar que intervingués en aquesta emissió, però creiem que d'aquí prové el dubte d'en Botet de si en aquests anys s'encunyaren una o dues emissions.

3.ª emissió. — El dia 1 d'octubre de 1416, Jaume II manifesta que li ha estat concedida una autorització per encunyar 6.000 marcs de Moneda de Croats, de la llei i talla acostumada. L'emissió la duen a terme G. Culli, S. Vicens i Br. de Vilardell, amb la condició de què es batés a Barcelona.

4.ª emissió. — En documents dels anys 1318 i 1319 es fa esment d'una nova encunyació. Serà la més copiosa del regnat, ja que es batiran 100.000 marcs d'argent en moneda de Croats i de Tern. Es fa la nominació de mestre de moneda a Grau Huchbaldi i es repeteixen les instruccions referents al personal de la seca.

5.ª emissió. — Començarà a encunyar-se l'any 1320 i el mestre de moneda encarregat i responsable fou A. de Sarrià. El document no menciona la quantitat batuda, però sí fa esment de que té d'ésser en moneda de Croats i de Tern.

6.ª emissió. — Fou l'última i es batirà a l'any 1322 i successius, ja que s'allargarà fins a la mort del monarca l'any 1327. Per tant, es va batre en diverses etapes i la quantitat total fou de 50.000 marcs d'argent, en moneda de Croats i de Tern. El mestre de moneda fou Guillem Vicens.

ALFONS el BENIGNE

Una sola emissió. A començaments del regnat el monarca confirmà a Guillem Vicens en el càrrec de mestre de moneda. El document que fa referència a la nova emissió es de juliol de 1332 i autoritza l'encunyació de 50.000 marcs d'argent en moneda de Croats i de Tern, o sigui idèntica quantitat que la 6.ª del rei Jaume. Durant la mateixa finà Guillem Vicens i el càrrec passà al seu fill Pere Vicens qui fou el que va dur a terme l'emissió que es va cloure l'any 1336, o sigui un any més tard de la mort del rei Alfons i per això Pere Vicens va retre comptes al nou sobirà, Pere el Cerimoniós.

ORDENACIÓ DE LES EMISSIONS

Intentarem fer una seriació de les encunyacions que estarà recolzada en les següents premisses de caràcter general:

I. Que es puguin identificar de manera quasi indubtable algunes de les emissions.

II. Que l'evolució de l'empremta sigui gradual i progressiva, sense canvis sobtats que alterin una lenta transició.

III. Que les quantitats batudes, conegudes per els documents, coincideixen plenament amb l'endrequament que proposem.

IV. Que ajuntats els resultats de les premisses anteriors hi hagi entre ells una plena concordança.

ELEMENTS QUE CONDICIONEN L'ORDENACIÓ

La majoria estan estampats en la moneda, però no ens podem oblidar de

LA DOCUMENTACIÓ

De la mateixa no en treiem molt profit, però hem de tenir en compte les quantitats batudes en tres de les emissions:

La 4. ^a	:	fou la més copiosa	:	100.000 marcs
La 6. ^a	:	fou la meitat	:	50.000 marcs
La 3. ^a	:	fou la més minsa	:	6.000 marcs

Els altres elements estan imprimits en la moneda i per tant tenim d'aturar-nos i estudiar els mateixos.

LA LLEGENDA

La lletra en què està escrita, pot ésser indistintament gòtica o romànica. El que estableix diversitat entre elles, prové de la quantitat de lletres que té cada una i per això hi ha una

a) llegenda curta	:	C I V I	T A S	B A C K	N O N A
b) llegenda llarga	:	C I V I	T A S B	A R C K	N O N A

LA FIGURA

En els elements components de la figura hem d'establir comparances en:

LA CORONA

Hi han dues emissions en que la corona porta tres anelletes en la seva base mentre que altres no en porten, per tant hi ha

- a) corona amb anelletes a la base
- b) corona sense anelletes

EL VESTIT

Hem de parar esment en diversos components del mateix.

EL COLL

Algunes emissions no porten coll, mentre que en altres està representat per una garlanda de petits elements triangulars o petites llengüetes. Distingirem:

- a) sense indicació de coll del vestit
- b) coll en forma de garlanda de llengüetes

ELS ORNAMENTS

Estan representats per tres tipus diferents:

- a) ornat amb petites anelles
- b) ornat amb dos florons i en mig d'ells una creueta
- c) ornat amb tres florons

PARTICIÓ DEL VESTIT

Alguns vestits estan partits en quatre trossos en estar dividits per la meitat i tenir assenyalades les mànigues. En altres, tan sols hi ha les mànigues marcades i per tant solament hi ha tres trossos i per últim, n'hi ha que no estan dividits ni tenen les mànigues assenyalades. Això dona lloc a tres variants:

- a) vestit partit en quatre trossos
- b) vestit partit en tres trossos
- c) vestit sense partir

COORDINACIÓ DELS ELEMENTS DE LA MONEDA

En el quadre que ajuntem, hem integrat els elements que es poden copsar en mirar la moneda. Això ha produït un sorprenent resultat per el que es poden individualitzar sis emissions, sempre que s'estableixi un inici i un final d'aquesta seriació. Com que no hi ha cap dificultat en saber quines són la primera i l'última donada la identitat d'imatge amb els Croats d'Alfons el Liberal i d'Alfons el Benigne, creiem que tenim de pendre aquest resultat per basament i peanya i comprovar si s'ajusta a les premisses generals establertes.

ORDENAMENT DELS CROATS D'ALFONS EL LIBERAL, DE JAUME II I D'ALFONS EL BENIGNE

ALFONS EL LIBERAL

Primera i única emissió. Batuda entre 1286 i 1291.

Mestre de moneda: Berenguer de Finestres.

Corona amb tres anelletes. Vestit sense coll, partit en quatre trossos i guarnit amb fileres d'anelletes col·locades més o menys verticalment.

Llegenda del revers: curta: CIVI TAS BACK NONA

La A i la U poden ésser gòtiques o llatines.

JAUME EL JUST

1.ª emissió. — Encunyada després de 1496.

Mestre de moneda: Jaume de la «Bromsta» i Jaume de Finestres.

Bust similar al d'Alfons el Liberal. Corona amb tres anelletes. Vestit sense coll, partit en quatre trossos. Les fileres centrals d'anelletes en porten 5 d'elles com a mínim.

Llegenda del revers: curta: CIVI TAS BACK NONA

La A i la U son llatines.

2.ª emissió. — Realitzada entre 1309 i 1311, i possiblement un xic més tard.

	Ultima emissió de	PERE II el GRAN	ALFONS II EL LIBERAL	J A U M E II el J U S T						ALFONS III EL BENIGNA	PERE III EL CERIMONIOS		
				1 a emissió	2 a emissió	3 a emissió	4 a emissió	5 a emissió	6 a emissió				
LLEGENDA	curta											curta	LLEGENDA
	llarga											llarga	
CORONA	amb anelles											amb anelles	CORONA
	sense anelles											sense anelles	
VESTIT	sense coll											sense coll	VESTIT
	amb coll											amb coll	
VESTIT	partit en quatre trossos											partit en quatre trossos	VESTIT
	sense partir						sense partir					sense partir	
	partit en tres trossos												
VESTIT AMB ANELLES		deu o mes	deu o mes	deu o mes	vuit		cinc					VESTIT AMB ANELLES	
VESTIT AMB FLORONS								creu i flo- rons		tres	tres	VESTIT AMB FLORONS	

Mestres de moneda: amb seguretat: Pere Scarit. Amb dubtes: Joan Peixonat.

Bust semblant als anteriors. Corona amb tres anelletes. Vestit en quatre trossos. Entre els Croats d'aquesta emissió n'hi han de dues classes que es distingeixen perquè el primer grup, més abundós, és molt similar als anteriors. L'altre, més escàs, té un cap molt més voluminós, més ample d'espatlles i generalment amb tres anelletes en les fileres centrals. També hi han Croats amb característiques intermèdies. Cap d'ells porta coll.

Llegenda del revers: llarga: CIVI TASB ARCK NONA. La A i la U són gòtiques.

3.ª emissió. — Començada a batre l'any 1316.

Mestres de moneda: G. Culli, G. Vicens i Br. de Vilardell.

Corona sense anelletes. Bust de proporcions més reduïdes que els de la 2.ª emissió, ja que el cap es menys voluminós. El vestit està partit per la meitat i té les mànigues assenyalades. Sense coll. Tan sols hi ha dues anelletes en cada una de les quatre fileres.

Llegenda del revers: llarga: CIVI TASB ARCK NONA. La A i la U són gòtiques.

4.ª emissió. — Es va encunyar en els anys 1318 i 1319.

Mestre de moneda: Grau Huchbaldi.

Corona sense anelletes. Bust de proporcions similars al de l'emissió anterior. Vestit sense partir i sense mànigues. L'ornament són cinc anelletes disposades en filera horitzontal. Coll en forma de garlanda de petites llengüetes.

Llegenda del revers: Llarga: CIVI TASB ARCK NONA. La A i la U llatines.

5.ª emissió. — L'encunyació s'inicia l'any 1320.

Mestre de moneda: A. de Sarrià.

Corona sense anelletes. Bust similar als dos anteriors. El vestit està partit en tres trossos: en el central hi ha una petita creu; en els laterals, un floró. Coll en forma de garlanda.

Llegenda del revers: llarga: CIVI TASB ARCK NONA. La A i la U són llatines.

6.ª emissió. — Forjada de l'any 1322 al 1327.

Mestre de moneda: Guillem Vicens.

Corona sense anelletes. Bust de proporcions com els de les anteriors emissions. Coll en forma de garlanda. Vestit partit amb tres trossos i ornat cada un d'ells amb un floró de cinc punxes.

Llegenda del revers: llarga: CIVI TASB ARCK NONA. La A i la U són llatines.

ALFONS EL BENIGNE

Primera i única emissió. — Es va batre de l'any 1327 al 1332.

Mestres de moneda: Guillem Vicens i en finir, la va prosseguir el seu fill Pere Vicens.

Corona sense anelletes. Bust pràcticament idèntic al de la 6.ª emissió de Jaume II. Coll en forma de garlanda. Vestit partit en tres trossos i ornat cada un d'ells amb un floró que pot ésser de cinc o sis fiblons.

Llegenda del revers: llarga: CIVI TASB ARCK NONA

La A i la U de la llegenda del revers quasi sempre són llatines. Escassíssimes vegades són gòtiques.

COMENTARI

L'ordenament anterior, és fruit de la conjunció de les variants existents en la llegenda i en la figura del monarca. Creiem que en aquest moment,

hem de fer un estudi crític del mateix, per veure si a l'ajuntar i contrastar tots els fets que coneixem d'aquesta qüestió, trobem uns raonaments que ens serveixin de suport per provar que l'ordenació és adient i exacta.

I. Els Croats col·locats com a 1.ª i 2.ª emissió porten els vestits partits en quatre trossos i unes anelletes disposades en fileres més o menys verticals. Així mateix, a la corona hi ha un ornament idèntic: tres petites anelles. Aquesta empremta és similar a la dels Croats de l'última emissió de Pere el Gran i dels d'Alfons el Liberal. Croats amb aquest vestit així ornat i amb aquesta corona, no es tornaran a batre en cap més dels regnats posteriors. Per tant, la seva col·locació obeeix a un perllongament de la imatge de les encunyacions anteriors. Hem d'afegir, que vestit i corona són dissemblants dels que porten els altres Croats que estan ornats amb anelletes i això condiciona una divisió dins de les peces que el seu embelliment es fa amb petites anelles.

II. La llegenda estableix una diferència decisiva entre els Croats de la 1.ª i 2.ª emissió, ja que encara que tenen una estampa de característiques generals molt semblants, els de la 1.ª porten una llegenda *curta*, idèntica a la dels regnats precedents, mentre que els de la 2.ª la tenen *llarga* i d'aquesta manera continuarà no tan sols en els Croats del regnat de Jaume II, sinó en els successius. Així mateix, hi ha una gran similitud en el conjunt de la figura —encara que est un xic evolucionada— de les monedes de la 1.ª emissió i les d'Alfons el Liberal, qualitat que no es dona en cap més de les emissions de Jaume i per tant és una continuació estilística de la imatge.

III. Assentada la 1.ª emissió, la 2.ª queda automàticament determinada perquè els Croats amb la figura que porta un vestit partit en quatre trossos i fileres d'anelletes múltiples, així com la corona embellida amb tres petites anelles, corresponen sens dubte a les dues primeres emissions. La 2.ª, té una figura que havent començat a evolucionar en la 1.ª emissió, ara ho fa fortament, amb una tendència a augmentar el volum del cap i a un eixamplament de les espatlles. També hi ha un canvi en algunes de les inicials de la llegenda, ja que les A i les U de llatines passen a ésser gòtiques. De totes formes la desigualtat determinant i decisiva ve donada per la llegenda.

IV. Un altre cas similar en el conjunt de l'empremta, és el de les dues últimes emissions, on els ornaments les fan completament dissemblants de les altres quatre de Jaume II, ja que el vestit està partit en tres trossos i embellit amb florons. Aquí és el lloc que, en la figura dels Croats es produeix la desaparició de les anelletes que ja no tornaran a imprimir-se en cap d'aquestes monedes. Per tant, aquestes característiques a les que s'hi ajunta el coll i la corona, és el que fa que aquestes dues emissions siguin les últimes del regnat de Jaume II.

V. La 6.ª emissió té una identitat absoluta amb els Croats d'Alfons el Benigne i amb els de la 1.ª encunyació de Pere el Cerimoniós, ja que la llegenda, corona, coll i vestit partit en tres trossos ornats cada un d'ells amb floró, són exactes i per tant proven que aquestes monedes foren batudes de manera successiva i això fa indubtable aquesta ordenació, que encara està més afermada perquè la 6.ª emissió de Jaume II i gran part de les encunyacions d'Alfons el Benigne foren batudes pel mateix mestre de moneda i que en

morir, les va continuar el seu fill. Aquest fet, recolza la tesis de què cada mestre de moneda batia amb determinada empremta, ja que en aquest cas la identitat és absoluta, ja que la majoria d'aquests Croats tan sols es poden distingir uns dels altres per el nom del monarca.

VI. Feta l'atribució de la 6.ª emissió, la 5.ª queda automàticament col·locada, ja que els Croats amb florons són els últims batuts en el regnat de Jaume II. Entre la 5.ª i la 6.ª, tan sols hi ha la diferència de què en la part central de la 5.ª hi ha una petita creu en lloc del floró.

VII. Queden dues emissions per alinear i ambdues porten anelletes com ornament. Es tenen de situar com la 3.ª i 4.ª, ja que els altres llocs ja estan ocupats. Si seguim el sentit progressiu i evolutiu com a suport per l'ordenació, hem de classificar com a 3.ª, la que porta el vestit partit en quatre trossos, ja que així ho són les dues anteriors, car el tenen obert per la meitat i amb les mànigues assenyalades. Els Croats que no tenen cap participació en el vestit, queden com un tipus de transició entre els que ho estan en quatre i tres trossos, ja que difereix completament dels altres i per tant no el podem intercalar entre ells. Tenim en compte que també hi ha una evolució decreixent tant en el nombre total d'anelletes com el de fileres horitzontals, sembla que l'ordenació és adient.

Tot això, està recolzat per un element que estableix una diferenciació d'aquestes emissions. Es l'aparició de coll del vestit, que fins a la 4.ª emissió mai havia figurat en el mateix. Encara que sigui un fet que pot semblar mínim, el cop d'ull damunt les dues figures ràpidament adverteix la desigualtat.

VIII. Encara que els documents no ens serveixin de manera directa per fer l'ordenació, tenen gran importància les dades que ens donen de les quantitats d'algunes de les encunyacions i que ja hem ressenyat anteriorment. En l'actualitat no hi ha fet cap estudi exhaustiu per el que es pugui conèixer el volum de les altres emissions, o bé del nombre d'encunys usats. Amb tot i encara que hi hagi aquesta manca parcial de coneixements, els numismàtics tenen consciència de quins són els Croats de Jaume II que actualment són més abundosos, ja sigui en el mercat o bé en les colleccions. Creiem que aquest fet té un gran valor, ja que en no haver estat descrits trobaments de Croats del rei Jaume, hem de suposar que els actualment presents són un mostrari dels existents en dit regnat i que les quantitats actuals reflecteixen les quantitats circulants en el mateix. Ja sabem que això tindrà una condició merament subjectiva, però com que les quantitats d'exemplars batuts d'una emissió en relació a una altre és molt dispar o sigui que hi han grans diferències, creiem que la quantitat actual de peces d'un determinat tipus prové i està influït directament per l'abundosa o migrada que fou l'encunyació.

IX. Les quantitats relatives de Croats de Jaume II en relació a les emissions, creiem que es pot establir així:

Molt abundosos	:	els d'una filera d'anelletes i els de tres florons.
Escassos	:	els de 4 fileres verticals d'anelletes i llegenda TASB.
Molt escassos	:	els de 4 fileres verticals d'anelletes i llegenda TAS.
Rars	:	els de creueta i els de doble filera de petites anelles.

Encara que aquest arrenclament es subjectiu, no hi ha cap dubte que la quantitat de Croats amb una filera d'anelletes i els de tres florons és molt superior als de les altres emissions i això es pot avalar amb tota fermaça. Es pot comprovar que coincideix amb l'ordenament establert, ja que en l'emissió 4.ª i 6.ª les quantitats batudes són de 100.000 i 50.000 marcs, molt superiors a la xifra de 6.000 de la 3.ª emissió. Per tant aquest fet identifica i recolza quines són les emissions 4.ª i 6.ª.

Tanmateix, aquesta qualificació també s'albira i es pot copsar en la relació de Croats que en Botet descriu, ja que l'emissió de doble filera horitzontal (3.ª) i la que porta la llegenda TAS (1.ª), no estan ressenyades en la seva obra. La 5.ª tampoc la coneix directament, ja que reproduceix un dibuix d'en Salat. Creiem que això confirma la classificació que hem establert abans de la raresa de les encunyacions.

X. Aquestes conclusions són decisives i creiem que inapel·lables en el moment de resoldre l'ordre de les emissions 3.ª i 4.ª. La xifra de 100.000 marcs batuts, ha de correspondre a un dels Croats que més abundantment han pogut arribar als nostres dies, mestre que la de dues fileres horitzontals no fou coneguda per en Botet, fet pràcticament impossible si dita encunyació fos la més copiosa.

XI. El que damunt del pit de la 5.ª emissió hi figuri una creueta, ens ha fet intentar esbrinar si podia existir un fet històric que amb aital circumstància es volgués commemorar. Podria ésser per exemple que el rei Jaume s'hagués «creuat», però per la data en què es va batre aquesta emissió —any 1320— encara que les relacions del monarca amb els musulmans no eren massa amicals, no hi ha constància de que tal fet es produís. En canvi, creiem que podria estar en connexió amb la creació de l'ordre de Montesa. Jaume II va sol·licitar del Papa Climent V que li fossin cedits els béns de la dissolta Ordre del Temple —ocorreguda feia poc— amb la intenció i finalitat de què l'ajudessin a instituir una nova Ordre. El Papa no hi va accedir, però el monarca ho va aconseguir del successor de Climent V, el Papa Joan XXII i així l'any 1317 es va publicar una butlla creant l'Ordre de Montesa. Moltes foren les dificultats perquè aquest afer reeixís, ja que les Ordres de Castella s'hi oposaren molt activament, però el 22 de juliol de l'any 1319 es va posar en marxa, ja que ingressaren en la mateixa 10 cavallers que procedien de l'Ordre de Calatrava i tres anys més tard —1322— Jaume II la va confirmar.

La creu que inicialment fou emprada pels membres de l'Ordre, era de tipus grec o sigui equilateral i els cavallers tenien una iconografia idèntica a la dels Croats. Aquesta creu fou canviada posteriorment per una del tipus de «gules» al juntar-se l'Ordre de Montesa amb l'Ordre de «San Jorge de Alfama». Per tant, ja que la 5.ª emissió es va batre en aquella època —l'any 1320— es pot aventurar la suposició, que la creueta de dita encunyació podria ésser un disseny de plasmar aquella creació de l'Ordre, així com un intent de difusió de la imatge de la mateixa i per tant, que més fàcilment s'arrelés dita Ordre, ja que tot això: gestació de la mateixa i encunyació de l'emissió son fets que es desenvoluparen coetàniament.

XII. Creiem que hem de fer esment que en Botet —recolzant-se en la documentació— manifesta que la 2.ª emissió, en lloc d'ésser una sola, es podria tractar de dues encunyacions. Encara que això queda confús en els documents

podria ésser que fos una realitat, ja que els Croats que s'agrupen en aquesta segona emissió podrien reflectir l'existència d'aquest fet. Així, encara que tots ells tenen les característiques principals de la mateixa, hi han algunes diferències en les monedes que s'arreglaren en els extrems de l'emissió. Alguns Croats tenen una gran semblança amb els d'Alfons el Liberal, mentre que altres tenen un cap molt més voluminós, amb amples espatlles i amb un nombre curt d'anelletes —deu— i tres d'elles disposades en cada una de les fileres centrals verticals. Així mateix hi han tipus intermedis que son difícil de poder incloure en cada un dels grups. Per tant, si s'haguessin batut dues emissions, cada una d'elles podria estar representada pels tipus extrems de les sèries. Hem d'afegir que les del cap més voluminós i escasses anelletes s'hauria de col·locar en tercer lloc. Fins que no es trobin documents que estableixin definitivament si es bateren una o dues emissions, tot el que hem escrit no passa d'ésser uns judicis merament especulatius.

XIII. Creiem que l'arreglament de les emissions ha estat suficientment raonat i pràcticament justificat. En principi l'ordenament separa els Croats en dos grups: els que s'embelleixen amb anelletes i son una continuació de les encunyacions dels regnats precedents i que després de quatre emissions en el regnat de Jaume II, deixen de produir-se per sempre. L'altre grup, és la del començaments dels florons que continuaran en les emissions dels regnats pròxims. Un cop així plantejada l'ordenació és certa, i la separació entre la 1.ª i la 2.ª, així com entre la 5.ª i la 6.ª. Per tant, tan sols queden la 3.ª i 4.ª que ambdues porten anelletes. Creiem que encara que el que portin o no el coll, crea una distinció perfecta entre elles, ajudat per la partició del vestit, el fet en què es deu recolzar de manera decisiva, és la quantitat de Croats existents d'una i altre emissió, ja que el reflex de les monedes encunyades es veu en la proporció de les actualment existents.

CONCLUSIÓ

Hem intentat provar l'escalonament successiu de les emissions de Croats de Jaume II i creiem que ho hem aconseguit. Primerament, per el que es veu en les mateixes monedes i que ve refermat per la documentació, que encara que no fa la descripció de l'estampa dels Croats, sí que ens diu la quantitat d'emissions encunyades, així com el volum d'algunes d'elles. El que existeixi una individualització de les emissions, creiem que és més difícil de provar que prové de la responsabilització de les encunyacions, fet del que eren fiadors els mestres de moneda, únics garants de la bonesa de la mateixa. Creiem que a aquesta conclusió s'hi pot arribar si establim una comparació de la marxa interna de les seques catalanes i castellanès. Funcionament d'aquestes últimes, que no coneixem a fons per manca de documents, però que encunyaven d'aital forma, que mai es podia conèixer de manera certa el fiador de cada una de les emissions, ja que en les peces no hi han marques d'assajador ni suficients variacions progressives de l'estampa de la mateixa, que ens facin pensar que es volien crear diferències en les monedes.

BIBLIOGRAFIA

1. Documentació inèdita de l'Arxiu de SIMANCAS. Valladolid.
2. BOTET I SISO, JOAQUIM. LES MONEDES CATALANES. Barcelona, 1909.
3. GIL FARRES, OCTAVIO. HACIA LA SISTEMATIZACIÓN DE LOS CROATS BARCELONESES. TRES NOTAS. Numario Hispánico, n.º 6, tomo III, 1954.